

Levensloopsociologie

Studievragen en toepassingsopdrachten

Hans-Jan Kuipers

uitgeverij | **C**
c o u t i n h o

bussum 2010

Deze vragen en opdrachten horen bij het boek *Levensloopsociologie* van Hans-Jan Kuipers.

© 2010 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische veeveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISBN 978 90 469 0178 6

NUR 756

Studievragen

De studievragen zijn bedoeld als eenvoudige ondersteuning bij het nauwkeurig lezen van *Levensloopsociologie*. Het zijn vragen met een enigszins schools karakter, die behulpzaam kunnen zijn bij het scheiden van de hoofd- en bijzaken in de tekst van het boek. Daarom is ervoor gezorgd dat de vragen samenhang vertonen met de signaalwoorden die in *Levensloopsociologie* in de marge van de tekst zijn geplaatst.

Bij hoofdstuk 1

- 1 Geef in eigen woorden aan wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen de levensloop en het levensverhaal (pp. 11-16).
- 2 Maak aan de hand van concrete voorbeelden duidelijke wat harde en zachte feiten in een levensverhaal zijn (p. 12).
- 3 Illustreer met behulp van een concreet voorbeeld uit de geestelijke gezondheidszorg wat cliëntgebonden, organisatiegebonden en beroepsgebonden taken zijn (pp. 16-18).
- 4 Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen de manier waarop de vier cliëntgebonden taken in *Levensloopsociologie* beschreven staan (p. 17 en figuur 2, p. 19) en de beschrijving van die taken in een methodiekboek van eigen keuze?
- 5 Leg in eigen woorden uit wat de verbanden zijn tussen de drie taakgebieden en het levensverhaal (pp. 11-20).
- 6 Maak aan de hand van een concreet voorbeeld uit de jeugdzorg duidelijk wat een praktijktheorie is (pp. 21-22).
- 7 Beschrijf waarover het in de sociologie gaat, door gebruik te maken van de begrippen 'onderlinge relaties' en 'moderne samenleving' (pp. 22-26).
- 8 Om uit te leggen wat moderniteit inhoudt, zijn in de tekst drie aspecten aangestipt (pp. 24-25). Geef een voorbeeld uit eigen ervaring van elk van deze aspecten.
- 9 Maak in eigen woorden duidelijk wat Mills zegt over het verbinden van privéproblemen met publieke vragen, en wat Sartre zegt over de relatie tussen de unieke enkeling en de algemene sociale en politiek situatie (pp. 26-30).

- 10 Maak aan de hand van een actueel voorbeeld duidelijk hoe het onderzoeksmodel van Thomas en Znaniecki te vertalen is naar de huidige situatie (pp. 28-30).

Bij hoofdstuk 2

- 1 Wat in eigen woorden samen wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen opvoeding en socialisatie (pp. 34-35).
- 2 Leg uit, aan de hand van een ander voorbeeld dan Robinson Crusoe, waar socialisatie toe leidt (pp. 33-35).
- 3 Maak met behulp van een eigen voorbeeld duidelijk wat de sociale roltheorie inhoudt en wat onderlinge rolverwachtingen zijn (pp. 35-37).
- 4 Beargumenteer wat de effecten zijn van sociale differentiatie in je eigen leven (pp. 37-38 en figuur 4, p. 53).
- 5 Wat zijn de verschillen tussen een position set en een role set? Noem ook een overeenkomst (pp. 38-40).
- 6 Maak aan de hand van een eigen voorbeeld duidelijk wat verwachtingen zijn die samenhangen met een verworven functie, wat toeschrijving inhoudt en hoe iemand een kruispunt van verwachtingen kan zijn (pp. 37-40).
- 7 Geef aan hoe de primaire groep er in je eigen socialisatieproces uitgezien heeft en wie daarbij als significante anderen gefungeerd hebben (pp. 41-46).
- 8 Gebruik de drie soorten sociale gegevens om een aanwijsbare primaire groep te beschrijven, eventueel de primaire groep uit je eigen socialisatiegeschiedenis (p. 45).
- 9 Leg in eigen woorden en met behulp van een voorbeeld uit wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen primaire en secundaire socialisatie (pp. 41-49).
- 10 Beschrijf wat socialiserende instanties zijn en geef aan welke socialiserende instanties een rol spelen in de levens van hedendaagse kinderen (pp. 46-49).

- 11 Maak duidelijk wat de voor- en nadelen zijn van de vergelijking van ons alledaagse gedrag met dat van toneelspelers (pp. 50-52).
- 12 In het voorbeeld van de winkelende vrouwen die elkaar in de Kalverstraat tegenkomen (p. 55), is sprake van meervoudige verwachtingen. Gebruik de begrippen 'veld' en 'habitus' om toe te lichten wat hier gebeurt (pp. 54-59).
- 13 Leg met behulp van een eigen voorbeeld uit wat Bourdieu op het oog heeft als hij over 'veld' en 'habitus' schrijft om sociale wijvingen te beschrijven (pp. 55-59).
- 14 Wat is het verband tussen de socialisatietheorie (pp. 33-59) en de paragraaf die begint met de verhalen over Orpheus en de vrouw van Lot (pp. 59-70)?
- 15 Maak aan de hand van een eigen voorbeeld duidelijk wat in-de-wereld-zijn inhoudt (pp. 60-61).
- 16 Leg uit wat de verschillen zijn tussen het mensbeeld van Descartes en Heidegger (pp. 61-63).
- 17 Maak met behulp van een voorbeeld duidelijk wat de overgang inhoudt van oneigenlijk naar eigenlijk zijn (pp. 63-66).
- 18 Licht in eigen woorden toe wat het verband is tussen de twee schilderijen van Lowry (afbeelding 1, p. 67 en afbeelding 2, p. 68) en de filosofie van Heidegger.
- 19 Geef met concrete voorbeelden aan hoe cliënten in hulpverleningssituaties omkijken naar de eigen socialisatiegeschiedenis en tegelijk zinvragen stellen (pp. 34-70).

Bij hoofdstuk 3

- 1 Leg in eigen woorden uit wat de woorden 'puberteit', 'adolescentie', 'transitie' en 'rite de passage' met elkaar te maken hebben (pp. 71-74).
- 2 Maak duidelijk hoe de vijfvoudige drempel tussen de kindertijd en de volwassenheid er in je eigen ontwikkeling uitgezien heeft (pp. 75-76).
- 3 Leg in eigen woorden uit hoe Erikson fase 5 beschrijft en waarom hij deze fase een hoofdrol geeft bij de identiteitsvorming (pp. 77-84).

- 4 Licht toe wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen de fase-theorieën van Erikson en zijn leermeester Freud (pp. 77-84).
- 5 Maak duidelijk wat de samenhang is tussen sociale differentiatie (pp. 37-38 en figuur 4, p. 53) en het beeld dat Erikson van fase 5 geeft.
- 6 Leg in eigen woorden uit wat de dialectiek van Hegel te maken heeft met het beeld dat Erikson geeft van fase 5 (pp. 83-84).
- 7 Geef met argumenten aan dat het terecht is om Erikson ook in een sociologieboek te behandelen, maar geef ook argumenten om hem uitsluitend als ontwikkelingspsycholoog te zien (pp. 77-95).
- 8 Geef met eigen voorbeelden aan wat de begrippen identity achievement, foreclosure, moratorium en identity diffusion inhouden (pp. 84-95).
- 9 Licht toe hoe de samenhang gelegd wordt tussen de vier trajecten (in figuur 6, p. 86) en de indeling in vroegmoderne, moderne en hoogmoderne sociale verhoudingen.
- 10 Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen het lijstje intakevragen (p. 95) en de drie soorten sociale gegevens die in het vorige hoofdstuk aan de orde gekomen zijn (p. 45)?
- 11 Naast De dans des levens van Munch en De drie levensfasen van de vrouw van Klimt zijn er talloze voorstellingen van de drie levensfasen te vinden. Zoek minimaal drie voorbeelden van dergelijke voorstellingen en leg uit waarom ze wel of niet modern zijn (pp. 96-112).
- 12 Leg in eigen woorden en met behulp van concrete voorbeelden uit wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen de standaardlevensloop en de keuzebiografie (pp. 101-112).
- 13 Zoek aanvullende omschrijvingen van het begrip 'sociale institutie' en leg met behulp van een voorbeeld uit waar het om gaat (pp. 101-102).
- 14 Maak in eigen woorden duidelijk waarom Kohli de standaardlevensloop een typisch modern verschijnsel vindt (pp. 101-106).

- 15 Leg uit waarom iemand, die op 14-jarige leeftijd naar de middelbare school gaat, op 18-jarige leeftijd een eerste kind krijgt, op 32-jarige leeftijd een studie in deeltijd begint en haar kind zonder partner grootbrengt, geen weerlegging is van de gedachte dat er een standaardlevensloop bestaat (pp. 101-106).
- 16 Vat in eigen woorden de vijf argumenten samen die volgens Giddens de aandacht voor identiteitsvragen verklaren (pp. 108-109).
- 17 Geef met concrete voorbeelden aan wat bedrijvige en bedreigde burgers zijn, en hoe het onderscheid in deze twee soorten burgers op gespannen voet staat met de redenering van Giddens en Beck over de keuzebiografie (pp. 110-112).
- 18 Maak duidelijk of de persoonlijke levensloop meer kenmerken heeft van de standaardlevensloop of van de keuzebiografie (pp. 101-112).

Bij hoofdstuk 4

- 1 Maak met behulp van voorbeelden duidelijk wat het onderscheid inhoudt dat Baltes maakt tussen leeftijdgebonden invloeden, gebeurtenissen in de privésfeer en tijdgebonden invloeden (pp. 114-117).
- 2 Leg in eigen woorden uit waar de drie fases van de demografische transitie uit bestaan (pp. 118-124).
- 3 Wat zijn de effecten van ontgroening en vergrijzing voor de hulpverlening (pp. 122-124)?
- 4 Vat in eigen woorden samen hoe Becker generaties van elkaar onderscheidt (pp. 124-130).
- 5 Beargumenteer welke verbanden er zijn tussen de naoorlogse generatiesociologie (pp. 124-130), de opvatting van Erikson over ontwikkelingsfase 5 (pp. 77-95) en de manier waarop Heidegger de overgang ziet van oneigenlijk naar eigenlijk zijn (pp. 63-66)?
- 6 Vat in eigen woorden samen wat het commentaar is op de generatietheorie van Becker (pp. 129-130).

- 7 Maak duidelijk welke gegevens, behalve de geboortedatum, nodig zijn om iemands generatiepositie te beschrijven (pp. 131-132). Zijn die aanvullende gegevens te vinden in de drie soorten sociale gegevens (p. 45) en het lijstje intakevragen (p. 95)?
- 8 Welke gegevens zijn nodig voor het beschrijven van iemands generatiesamenhang (pp. 132-133)? Zijn deze gegevens te vinden in de drie soorten sociale gegevens (p. 45) en het lijstje intakevragen (p. 95)?
- 9 Beargumenteer dat het onderscheid in generatiepositie en -samenhang (pp. 131-133) in verband te brengen is met Mills opmerking over het verbinden van privéproblemen met publieke vragen en Sartres opvatting over de relatie tussen de unieke enkeling en de algemene sociale en politiek situatie (pp. 26-30).
- 10 Leg uit dat het bij generatiepositie en -samenhang (pp. 131-133) gaat over verhoudingen die iemand onwillekeurig aantreft, maar dat eigen keuzes meespelen bij de generatie-eenheid (pp. 134-136).
- 11 Om het begrip 'generatie-eenheid' te illustreren is de tegenstelling tussen de pleiners en dijkers in Amsterdam gebruikt (pp. 135-136). Geef een eigen voorbeeld uit de actuele situatie van een vergelijkbare tegenstelling tussen generatie-eenheden.
- 12 Leg in eigen woorden en met behulp van een voorbeeld uit wat de begrippen 'primaire deviatie', 'etikettering' of 'stigmatisering' en 'secundaire deviatie' betekenen en hoe ze met elkaar samenhangen (pp. 137-147).
- 13 Maak duidelijk waarom de woorden 'uitdelen' (p. 137) en 'incasseren' (p. 143) als kopjes in deze paragraaf zijn gebruikt.
- 14 In de uitleg over het communiceren met taal zijn zes terreinen genoemd waarop gesprekspartners gezamenlijk betekenissen toeschrijven (p. 139). Maak met eigen voorbeelden duidelijk over welke terreinen het hierbij gaat.
- 15 Leg in eigen woorden en met een voorbeeld uit wat de definitie van de situatie (p. 140) inhoudt, en wat de regel van Thomas (p. 143) inhoudt, en wat ze met elkaar te maken hebben.
- 16 Geef met behulp van een eigen voorbeeld aan wat een overkoepelende toegeschreven identiteit is (pp. 144-145).

- 17 Maak aan de hand van een voorbeeld duidelijk dat de secundaire deviatie die als reactie op etikettering optreedt, kan leiden tot versterking van het originele deviante gedrag - ofwel tot een selffulfilling prophecy - maar ook tot het tegenovergestelde resultaat (pp. 145-147).
- 18 Van lichaamskenmerken als lengte en gewicht en van gedragspatronen als alcoholgebruik en seksualiteit zijn statistische gegevens bekend. In veel gevallen vertonen die gegevens het beeld van de normaalverdeling die in de wiskundeprogramma's van veel middelbare scholen aan bod komt. Beargumenteer wat het verband is tussen deze normaalverdeling en de etiketteringtheorie (pp. 137-147).

Bij hoofdstuk 5

- 1 Leg in eigen woorden uit wat een transversale zienswijze op de levensloop inhoudt en wat een longitudinaal standpunt inhoudt (p. 149).
- 2 Zoek via internet voorbeelden van een ecokaart of ecogram (p. 150).
- 3 Maak met behulp van een eigen voorbeeld duidelijk wat de begrippen 'microsysteem', 'mesosysteem' en 'exosysteem' inhouden en wat ze met elkaar te maken hebben (pp. 152-165).
- 4 Beargumenteer dat de begrippen 'microsysteem' (pp. 152-157), 'socialiserende instantie' (p. 48) en 'veld' (p. 56) met elkaar te verbinden zijn.
- 5 Leg met behulp van een eigen voorbeeld uit wat de meervoudigheid van microsystemen te maken heeft met sociale differentiatie (pp. 37-38 en figuur 4).
- 6 Leg met behulp van een eigen voorbeeld uit wat de toegevoegde waarde is van het begrip 'mesosysteem' (pp. 157-160).
- 7 Terwijl Bronfenbrenner microsystemen en het mesosysteem van de exosystemen en het macrosysteem onderscheidt, zet Mills privéproblemen tegenover publieke vragen en Sartre de unieke enkeling tegenover de algemene sociale en politiek situatie (pp. 26-30). Beargumenteer wat de verbanden tussen deze drie opvattingen zijn.
- 8 Leg in eigen woorden uit wat role-taking inhoudt en wat er gebeurt als iemand dit vermogen niet ontwikkelt (pp. 166-168).

- 9 Geef met behulp van een eigen voorbeeld aan wat impression management inhoudt (pp. 168-170).
- 10 De passage over identiteit (pp. 171-178) gaat over identiteitstoeschrijving door anderen en over het onderscheid tussen 'me' en 'ik'. Leg aan de hand van een eigen voorbeeld uit wat hierbij de kern van het betoog is.
- 11 Maak met behulp van een eigen voorbeeld duidelijk wat het onderscheid is tussen een selffulfilling prophecy en een selfdefeating prophecy (p. 176).
- 12 Beargumenteer wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen de passage over identiteit (pp. 171-178) en de etiketteringtheorie (pp. 137-147).

Bij hoofdstuk 6

- 1 Geef in eigen woorden aan wat de kerngedachte is van het afsluitende hoofdstuk (pp. 181-188).
- 2 Maak in eigen woorden duidelijk wat de verzorgingsstaat is (pp. 183-185) en wat het verband is tussen deze staatsvorm en de drie taakgebieden van hulpverleners (p. 17-18 en figuur 2, p. 19).
- 3 Leg in eigen woorden uit wat de neoliberale correctie van de verzorgingsstaat inhoudt (pp. 185-187).
- 4 Wat zegt de auteur over de gevolgen van het neoliberalisme voor de kans van hulpverleners om serieus naar levensverhalen van cliënten te luisteren (pp. 187-188)? Geef eigen argumenten om dit standpunt te ondersteunen én te weerleggen.

Toepassingsgerichte opdrachten

De toepassingsopdrachten zijn bedoeld als ondersteuningsmateriaal bij het gebruiken van *Levensloopsociologie* voor het bekijken van alledaagse situaties en hulpverleningspraktijken. Deze opdrachten kunnen afzonderlijk of in combinatie gebruikt worden bij het leren hanteren van de sociologische begrippen die in de tekst beschreven zijn. In veel gevallen is de vraag opgenomen naar de gebruikswaarde van sociologische begrippen in de hulpverleningspraktijk, want de kerngedachte van *Levensloopsociologie* is dat de sociologische kennis de kwaliteit van de hulpverlening verhoogt.

Toepassingsopdracht 1

Bij 1.1: Soorten levensverhalen

In de tekst (p. 15) is sprake van zes vertelmodellen: rechtvaardiging, bekentenis, klaagzang, heldendicht, heiligenleven en schelmenroman. Deze modellen of voorbeelden kan de verteller van een levensverhaal gebruiken bij het weergeven van zijn leven.

- a Zoek in een letterkundig naslagwerk of via internet literaire voorbeelden van de zes vertelmodellen en eventueel de verfilmde versies ervan.
- b Illustreer de zes vertelmodellen vervolgens met levensverhalen van cliënten uit de hulpverlening, die je ontleent aan de casuïstiek bij een vak als methodiek of aan eigen praktijkervaringen.
- c Bespreek met collega's of medestudenten of het herkennen van het vertelmodel dat een cliënt bij het praten over zijn leven gebruikt, van belang is bij het uitvoeren van de primaire cliëntgebonden taken (pp. 17-19).

Toepassingsopdracht 2

Bij 1.2: Familieverhalen en moderniteit

Om na te gaan wat moderniteit inhoudt, is de eigen familiegeschiedenis bruikbaar. De kenmerken die in de tekst opgesomd zijn (pp. 24-25), blijken dan te maken te hebben met de levens van bekenden.

- a Maak een stamboom van de eigen familie die minimaal de eigen generatie, de generatie van ouders, van grootouders en overgrootouders omvat. Het is nuttig als de stamboom teruggaat tot omstreeks 1900.
- b Maak de stamboom sociologisch interessant door bij zoveel mogelijk familieleden aan te geven waar ze geboren en eventueel overleden zijn, welk beroep ze uitoefenden en welke religieuze of politieke oriëntatie ze hadden (vergelijk toepassingsopdracht 4).

- c Kies twee of drie oudere familieleden uit die mee willen werken aan een interview over de familiegeschiedenis. Vraag deze interviewpartners wat ze weten over de verhuizing of migratie van familieleden, de trek van het platteland naar de stad, het verruilen van de stad voor een randgemeente, het klimmen of dalen van familieleden op de maatschappelijke ladder en over politieke en religieuze veranderingen in de familie.
- d Bespreek met collega's of medestudenten of het van belang is voor het uitvoeren van de primaire cliëntgebonden taken (pp. 17-19) om te weten hoe cliënten met moderniteit in aanraking gekomen zijn.

Deze toepassingsopdracht is eventueel te combineren met toepassingsopdrachten 8, 9 en 10.

Toepassingsopdracht 3

Bij 2.1: Rolverwachtingen negeren

Het veronachtzamen van rolverwachtingen leidt tot reacties van anderen. Door die reacties in kaart te brengen, neemt het besef toe van de invloed die wederzijdse verwachtingen op het gedrag hebben.

- a Houd in een gegeven situatie (thuis, werk, school, sportvereniging, stamcafé) een paar dagen lang systematisch bij over wie grapjes, negatieve en positieve opmerkingen gemaakt worden.
- b Ga na of degene over wie de grapjes, negatieve en positieve opmerkingen gemaakt worden rolverwachtingen overtreedt of overtreft.
- c Ga na of het bij eventuele overtredingen gaat om verwachtingen die uit verworven functies voortvloeien of om verwachtingen die toegeschreven zijn.
- d Bespreek met collega's of medestudenten of het van belang is voor het uitvoeren van de primaire cliëntgebonden taken (pp. 17-19) om te weten of cliënten te maken gehad hebben met reacties op overtredingen van rolverwachtingen.

Deze toepassingsopdracht is eventueel te combineren met toepassingsopdrachten 5 en 12.

Toepassingsopdracht 4

Bij 2.1: Drie typen gegevens

In de tekst (p. 45) worden sociaalgeografische, sociaaleconomische en sociaalculturele gegevens onderscheiden. Met die gegevens is de primaire groep waarin de socialisatie zich afspeelt te plaatsen in een breder maatschappelijk verband. Naar deze drie soorten gegevens wordt ook verwezen op andere plaatsen in het boek, onder meer in paragraaf 3.2 en 4.2.

- a Ga met voorbeelden van intakevragenlijsten uit reële hulpverlenende instellingen na of de drie genoemde soorten gegevens op die lijsten voorkomen.
- b Vraag gebruikers van die intakevragenlijsten hoe ze in de dagelijkse praktijk gebruikmaken van de drie genoemde soorten gegevens.
- c Bespreek met die gebruikers of medestudenten hoe de drie soorten gegevens te gebruiken zijn om meer duidelijkheid te verkrijgen over de achtergronden van cliënten in de hulpverlening.

Deze toepassingsopdracht is eventueel te combineren met toepassingsopdrachten 7 en 11.

Toepassingsopdracht 5

Bij 2.2: De ervaringen van Wacquant

Door verder te studeren in Chicago en tegelijk een boksschool in die stad te bezoeken, heeft de socioloog Wacquant aan den lijve ondervonden wat de betekenis is van de begrippen ‘veld’ en ‘habitus’ van zijn leermeester Bourdieu. Het opsporen van vergelijkbare persoonlijke ervaringen maakt duidelijk wat de invloed van socialisatie op het gedrag is.

- a Ga bij jezelf na in welke situatie het gevoel ontstond een echte buitenstaander of beginneling te zijn.
- b Breng, eventueel met behulp van de drie typen gegevens uit toepassingsopdracht 4, de kenmerken in kaart van degenen die geen buitenstaanders of beginnelingen waren in die situatie.
- c Vergelijk het persoonlijke resultaat van deze toepassingsopdracht met het resultaat van een collega of medestudent: wat zijn de overeenkomsten en verschillen?
- d Geef tot slot in eigen woorden aan wat de betekenis van de begrippen ‘veld’ en ‘habitus’ is.

Deze toepassingsopdracht is eventueel te combineren met toepassingsopdrachten 3 en 12.

Toepassingsopdracht 6

Bij 2.3: Gesprekken over zinvragen

Vaak denkt iemand na over de vraag wie hij is, hoe hij andere mensen ziet, wat hij belangrijk vindt of waartoe het leven dient. Over deze zin- en levensvragen vinden ook gesprekken plaats. De filosoof Gadamer hecht meer waarde aan die gesprekken dan aan het eenzame piekeren.

- a Kies een passage uit een film of een roman waarin minstens twee gesprekspartners zinvragen bespreken.
- b Over welke zin- of levensvraag gaat het in deze passage?
- c Wat zeggen de gesprekspartners over de wereld waar ze uit voortgekomen zijn en over eventuele significante anderen bij het bespreken van deze vraag?
- d Is de vergelijking met de levensgeschiedenis van de andere gesprekspartner van belang voor een van de deelnemers aan dit gesprek?
- e Vinden er vergelijkbare gesprekken over zinvragen plaats in hulpverleningspraktijken? Zo ja, in welke hulpverleningspraktijken?

Toepassingsopdracht 7

Bij 3.2: Vier trajecten

In plaats van het enkelvoudige traject naar de volwassenheid dat iemand als Erikson onderscheidt (pp. 77-84), zijn er schematisch vier trajecten aan te wijzen (pp. 84-95). De kans dat iemand een van deze trajecten volgt, zou ondermeer afhangen van zijn sociale situatie. Om deze gedachte te illustreren zijn films bruikbaar.

- a Kies minimaal één film als illustratie bij elk van de vier trajecten uit figuur 6, zodat het in totaal om vier films gaat. Bijvoorbeeld: ‘Good Will Hunting’ bij identity achievement, ‘The colour purple’ bij foreclosure, ‘Trainspotting’ bij moratorium en ‘Walk the line’ bij identity diffusion.
- b Gebruik de begrippen ‘identiteitscrisis’ en ‘keuze’ op de door Erikson voorgestelde manier om te beargumenteren welk traject er in de vier films geïllustreerd is.
- c Leg eventueel met behulp van de drie typen gegevens uit toepassingsopdracht 4 uit of er wel of geen verband bestaat tussen het traject dat in de films geïllustreerd is en de sociale situatie.
- d Bespreek met collega’s of medestudenten of het van belang is voor het uitvoeren van de primaire cliëntgebonden taken (pp. 17-19) om te weten welk traject naar de volwassenheid cliënten gevolgd hebben.

Deze toepassingsopdracht is eventueel te combineren met toepassingsopdrachten 4 en 11.

Toepassingsopdracht 8

Bij 3.3: Standaardlevensloop en keuzebiografie in de eigen familie

Terwijl Kohli de standaardlevensloop als een typisch modern verschijnsel ziet, beschouwen Giddens en Beck de keuzebiografie als een hoogmodern verschijnsel. Om na te gaan welke opvatting het meest aansluit bij bekende situaties is de eigen familiegeschiedenis bruikbaar.

- a Kies drie à vier familieleden van verschillende generaties waarover voldoende informatie beschikbaar is, en zet hun levens uit op een tijdbalk die vergelijkbaar is met figuur 1 (p. 13).
- b Beargumenteer welke van de familieleden een levensloop hebben die het meeste lijkt op een standaardlevensloop. Bedenk daarbij dat verschillen met het standaardprogramma in de opvatting van Kohli thuishoren (pp. 104-105).
- c Beargumenteer vervolgens welke van de familieleden een levensloop hebben die het meeste lijkt op een keuzebiografie. Houdt in dit geval rekening met het belang dat Giddens en Beck hechten aan reflectieve identiteit (p. 110).
- d Vergelijk eventueel met behulp van de drie typen gegevens uit toepassingsopdracht 4 de sociale situaties van de familieleden met een standaardlevensloop, met de situaties van familieleden met een keuzebiografie.
- e Bespreek met collega's of medestudenten of het van belang is voor het uitvoeren van de primaire cliëntgebonden taken (pp. 17-19) om de begrippen van Kohli, Giddens en Beck te gebruiken bij het analyseren van de dossierinformatie over cliënten.

Deze toepassingsopdracht is eventueel te combineren met toepassingsopdrachten 2 en 9.

Toepassingsopdracht 9

Bij 4.1: Demografische transitie in de eigen familie

De demografische transitie is een langzaam veranderingsproces in de bevolkingssamenstelling, waarin drie fases te onderscheiden zijn. Cijfers over de geboorte- en sterftcijfers, de gemiddelde levensverwachting en de kinderaantallen zijn van belang voor het vaststellen van de fase waarin de transitie zit. Het is ook mogelijk om illustraties te zoeken in de eigen familiegeschiedenis.

- a Vergelijk de kinderaantallen in de opeenvolgende generaties van je eigen familie.
- b Vergelijk tevens de leeftijden die de leden van de opeenvolgende generaties bereikt hebben en de leeftijden waarop het eerste en laatste kind geboren zijn.

- c Is met deze informatie te zeggen welke delen van je eigen familie in fase 2 en 3 van de demografische transitie zijn?
- d Bespreek met collega's of medestudenten in welke situaties het van belang is voor het uitvoeren van de primaire cliëntgebonden taken (pp. 17-19) om kennis van de demografische transitie te gebruiken.

Deze toepassingsopdracht is eventueel te combineren met toepassingsopdrachten 2, 8 en 10.

Toepassingsopdracht 10

Bij 4.1: Generaties in de eigen familie

De socioloog Becker heeft vijf opeenvolgende generaties in Nederland geïdentificeerd. Zijn collega Mannheim maakt het mogelijk om genuanceerder naar generaties te kijken. Dit begripsverschil is de basis voor deze en de volgende toepassingsopdracht.

- a Ga na welke leden van de eigen familie de vijf generaties van Becker vertegenwoordigen en kies een voorbeeld van elke generatie.
- b Beargumenteer op welke punten de vijf familieleden, die als voorbeelden van de vijf generaties fungeren, overeenkomen met het beeld dat Becker schetst.
- c Beargumenteer op welke punten de vijf familieleden, die als voorbeelden van de vijf generaties fungeren, verschillen van het beeld dat Becker schetst.
- d Bespreek met collega's of medestudenten of het van belang is voor het uitvoeren van de primaire cliëntgebonden taken (pp. 17-19) om cliënten te kunnen plaatsen in het generatiemodel van Becker.

Deze toepassingsopdracht is eventueel te combineren met toepassingsopdrachten 2, 8 en 9.

Toepassingsopdracht 11

Bij 4.2: Drievoudig generatiebegrip

Mannheim gebruikt een drievoudig generatiebegrip door het biologische niveau van de generatiepositie te onderscheiden van het sociale niveau van de generatiesamenhang en het culturele niveau van de generatie-eenheid.

Kies een groep jongeren die door opvallend of storend gedrag de aandacht van de media getrokken heeft. Te denken valt aan jongeren met een duidelijk te herkennen kleding- en muziekstijl, zoals de gothic subcultuur. Ook is het mogelijk om jongeren te kiezen die negatieve media-aandacht krijgen in verband met overmatig alcoholgebruik, straatcriminaliteit of betrokkenheid bij loverboy praktijken. Het is nuttig om, bijvoorbeeld via een databestand van de bibliotheek, krantenartikelen over de gekozen groep te zoeken, maar vervolgens een keuze te maken voor een kleine groep aanwijsbare jongeren.

- a Ga met behulp van het begrip ‘generatiepositie’ na of er patronen bestaan in de leeftijden van de betrokken jongeren en de gezinsverbanden waaruit ze afkomstig zijn.
- b Ga met behulp van het begrip ‘generatiesamenhang’ na welke patronen bestaan in de situaties waarin de betrokken jongeren opgegroeid en gesocialiseerd zijn. Gebruik eventueel de drie typen gegevens uit toepassingsopdracht 4 om nauwkeurig te kijken naar de generatiesamenhang en de primaire socialisatie.
- c Ga met behulp van het begrip ‘generatie-eenheid’ hoe de betrokken jongeren tot een groep samengesmolten zijn. Kijk in dit verband bijvoorbeeld naar het belang van een gezamenlijke ontmoetingsplaats en gemeenschappelijke gebruiken wat taal, kleding en begroeting betreft.
- d Bespreek tot slot met collega’s of medestudenten of het van belang is voor het uitvoeren van de primaire cliëntgebonden taken (pp. 17-19) om cliënten te positioneren met het drievoudige generatiebegrip.

Toepassingsopdracht 12

Bij 4.3: Etikettering

De kernbegrippen van de etiketteringtheorie zijn ‘primaire deviatie’, ‘etikettering’ of ‘stigmatisering’ en ‘secundaire deviatie’. In het hulpverleningswerk met cliënten is het de kunst om achteruit te redeneren, te beginnen met de secundaire deviatie.

- a Kies een cliënt of een groep cliënten waarmee al ervaringen zijn opgedaan.
- b Beschrijf nauwkeurig het gedrag van de gekozen cliënt of een groep cliënten in een specifieke situatie, bijvoorbeeld bij teleurstellingen of terechtwijzingen.
- c Ga in gesprek met collega’s, praktijkbegeleiders of medestudenten na of het beschreven gedrag van de cliënt of een groep cliënten een voorbeeld is van secundaire deviatie.

- d Ga in hetzelfde gesprek na welke vormen van etikettering of stigmatisering bijgedragen hebben aan de totstandkoming of toename van het beschreven gedrag.

Deze toepassingsopdracht is eventueel te combineren met toepassingsopdrachten 3 en 5.

Toepassingsopdracht 13

Bij 5.1: Sociaalecologisch model

Het sociaalecologische model dat Bronfenbrenner ontwikkeld heeft, is te gebruiken om een dwarsdoorsnede te maken van de wereld waarin iemand zich beweegt. Door dit model toe te passen op de leefwereld van concrete personen neemt de duidelijkheid toe.

- a Kies iemand waarover voldoende informatie beschikbaar is om als hoofdpersoon van deze illustratie te dienen, bijvoorbeeld een personage uit een roman of een film, een familielid of kennis of een geanonimiseerde cliënt.
- b Breng de microsystemen in beeld waarin de gekozen hoofdpersoon actief is (de lichtgrijze ovaal in figuur 8 en 9, pp. 157, 162). Geef tevens aan wat haar of zijn positie is in de afzonderlijke microsystemen.
- c Beschrijf de onderlinge relaties tussen de microsystemen op het niveau van het zogenaamde mesosysteem (de donkergrijze cirkel in figuur 8 en 9). Ga tevens na wat het effect van deze onderlinge relaties is op het gedrag van de hoofdpersoon.
- d Beargumenteer welke exosystemen de meeste invloed hebben op de wereld waarin de hoofdpersoon zich beweegt, zodat bijvoorbeeld duidelijk wordt dat de economische situatie meer invloed heeft dan de landelijke politiek.
- e Bespreek tot slot met collega's of medestudenten welke voorbeelden bekend zijn van het gebruik van een soort sociaalecologisch model bij het beschrijven van de situaties waarin cliënten actief zijn.

Toepassingsopdracht 14

Bij 5.2: 'Me' en 'ik'

Als wij elkaar vertellen wat we in een gegeven situatie gedaan hebben, gebruiken we de woorden 'ik' en 'me' of 'mij' door elkaar. Volgens Mead en zijn leerlingen is het gebruik van deze woorden een aanwijzing van twee facetten van onze persoonlijke identiteit. Om deze opvatting te illustreren zijn de verhalen bruikbaar die mensen over bepaalde gebeurtenissen vertellen.

- a Kies een korte tekst (ongeveer twee pagina's) waarin iemand vertelt over iets dat hij meemaakt heeft. De letterlijke tekst uit een roman of film is bruikbaar, een brief of een dagboekfragment, maar ook een letterlijk verslag van een gesprek met een geanonimiseerde cliënt.
- b Begin eenvoudig door met twee kleuren aan te geven waar de vertellende persoon 'ik' en 'me' of 'mij' gebruikt (bij een digitale tekst is dit te automatiseren).
- c Lees vervolgens de passages in de eerste persoon enkelvoud 'ik' en geef aan hoe daarbij naar de handelende persoon verwezen wordt.
- d Lees dan de passages waarin de objectvorm van de eerste persoon enkelvoud beklemtoond ('mij') en onbeklemtoond ('me') gebruikt wordt en geef aan hoe in dit geval naar de handelende persoon verwezen wordt.
- e Bespreek tot slot met collega's of medestudenten wat de achterliggende verschillen zijn in het gebruik van beide soorten persoonlijke voornaamwoorden, en of Mead terecht zegt dat er verschillende facetten van de identiteit in het geding zijn.